

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

3 Vtrùm in societate licitum sit pactum cum sociis, vt saluam præstent sortem, & reddant quotannis certum lucrum paruum, pro incerto magno.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

stura & ipsius gregis, vt ex vtroque confletur vna res communis: & finita pastura aliquot annorum, fiat diuisio totius, iuxta aestimationem eorum quae singuli contulerunt. Tertius probatur; quia periculum gregis, & spes lucri ex eo percipiendi, possunt aestimari ex vna parte; (haec enim pereunt ei qui gregem tradit) & cura pascendi ex altera parte; (haec enim perit ei qui gregem suscipit) & iuxta horum proportionem poterit fieri diuisio fructuum.

D V B I T A T I O III.

Vtrum in societate licitum sit pactum cum socijs, vt saluam praesent sortem, & reddant quotannis certum lucrum paruum, pro incerto magno.

22 Caietanus. Caietanus tom. 1. opusc. vltimo, responsione vndecima, putat formam hanc contractus, quam ei proposuerat Conradus, esse illicitam; Petrus consignat centum florenos apud Paulum mercatorem, vt ei pro parte lucri, capitali saluo, assignet per annum quinque florenos, residuo lucri sibi reseruat. Primò, Quia est contractus societatis, in quo socius obligatur ad assicurandum capitale, cum nihil ei pro hac assicuracione deur; & ad reddendum certum lucrum, cum tamen nemo alius pro incerto lucro vellet dare certum illud pretium, quod exigitur à socio.

Secundò, Quia non est licitum illos tres contractus simul cum vno eodemque celebrare, etiam si in singulis daretur iustum pretium: non enim licitum est in contractibus obligare, & gratiare alterum vltra naturam contractus: sicut cum quis dat mutuam, non est licitum obligare mutuatarium ad remutuandum. Pari ergo modo, qui contrahit societatem cum aliquo, non potest eum obligare ad contractum assicurandi capitale, & emendi lucrum incertum certo pretio, nisi id ipsum alter cupiat, sic vt fiat communi consensu & condicito. Addit tamen Caietanus posse hanc pacta cum eodem fieri successiue; modò in singulis feruetur aequalitas.

Sotus. Sotus verò lib. 6. qu. 6. artic. 2. & quidam alij putant hanc pacta esse illicita, siue simul fiant, siue successiue. Ratio praecipua est, quia qui ita pecuniam suam tradit, vt periculum eius transferat in accipientem, censetur eam dare mutuo, non ad societatem: atqui ex mutuo non potest peti lucrum: ergo talis contractus est iniustus. Maior probatur, quia dum transfert periculum in socium; amittit dominium illius pecuniae, & transfert illud in socium. is enim est dominus, cui res perit: cuius signum est, quòd illa pecunia possit emere praedium, vel dotare filiam. Confirmatur, Quia hanc formula aperit fenestram vsuris, facile enim fiet, vt homines hoc modo tradant suam pecuniam iis, qui neque negotiantur, neque alium quaestum faciunt; & non curent vtrum illi, quibus eam dederunt, negotiationi an suis vsibus impendant.

23 *Esse licita haec pacta.* Verum contraria sententia est multò probabilior & verior; nimirum hanc pacta in societatis contractu esse licita; siue simul fiant cum socijs, siue successiue; modò prudentis arbitrio feruetur aequalitas. Hanc expressè multi viri doctissi-

mi & religiosissimi tenent: quorum verba breuiter adducam, vt maiorem fidem faciant apud eos qui vel aliter sentiunt, vel rem non penetrant, & magis Auctorum numero, quàm rationum pondere mouentur.

Angelus v. Societas, 1. §. 7. Idem dicerem (scilicet licitum esse) quando socius accipiens ipsum capitale, conueniret libere cum socio dante capitale, de dando sibi tale modicum de lucro. Et infra dicit hoc habere locum, quando negotiatio est talis qualitatis, quòd assicuracionem inueniret soluedo tria vel quatuor pro centenario, & tum verisimiliter pro lucro societatis esset receptorius sex vel octo; & aliquando plus: & conueniret cum socio vt salum daret tres vel quatuor pro lucro, & eum de capitali assicuraret. Vnde sequitur, si lucrum verisimiliter sit 10. 12. vel amplius in centum, posse deponentem conuenire cum socio, vt socius det 5. 6. vel amplius in centum. Et infra docet, non solum in pecunia dotali, sed etiam in omni capitali dato ad societatem, posse redimi periculum à socio: modo duo concurrant. Alterum est, vt socius accipiens, libere hoc velit facere. Alterum, quòd ponens capitale paulò amplius verisimiliter sit lucraturus supra id, quòd ex lucro ipsi obueniet, nempe quantum est id, quòd cuius alteri pro assicuracione solueret. Quae omnia in nostro casu concurrunt. Non tamen est necessarium, vt socius ille vellet assurecare, etiam si non esset in illa societate, vt videtur Angelus requirere, quia satis est, vt omnino liberè assurecetur. Si enim non esset socius, fortè nollet illam pecuniam assurecare; quia non sciret quomodo impenderetur, & quae fraudes possint interuenire. Cum autem est socius, ipse totum negotium dirigit; & sic minus est periculi, & tota res est ei perfecta. vnde tunc eam libentius assurecat.

Gabriel in 4. d. 15. q. 11. dubit. 10. ad verbum sequitur Angelum.

Maior in 4. d. 15. quaest. 27. Si mutuatarium rogaret mutuatore post mutuum in se suscipere periculum; vel si vltro mutuator ad hoc se offerat, potest taliter subire onus periculi sicut non mutuator. Idem docet qu. 49. vbi etiam dicit hanc sententiam à doctissimo Theologo Ioanne Eckio fuisse publicè Bononiae defentam. Eandem fuisse communem Theologorum Parisiis tempore Maioris, refert Ludouicus Lopez ex scholis Victoriae lib. 1. de contractibus cap. 65. Etsi Iuristae forum externum spectantes & praesumptioni innixi contrarium tenerent.

Siluester v. Societas, 1. quaest. 2. sub finem, etsi non nihil confuse loquatur, hanc sententiam tamen apertè indicat: Fallit, inquit, quòd dictum est, si capitale sit saluum non ex contractu societatis, sed assicuracionis factae ab aliquo, qui non sit socius, cui datur certum quid vt subeat periculum capitalis. Et idem est, si ista assicuratio fiat à socio; modo intentio sit recta, &c. Rationem subdit, Quia ibi sunt duo contractus, scilicet societatis & assicuracionis, quorum quilibet per se est licitus.

Nec refert quòd Siluester velit aliquid certum solui pro hac assicuracione, & vt socius sit paratus assurecare, etiam si non esset socius: quia perinde est, siue id quòd soluitur sit certum & definitum re ipsa, vt v. g. duo in centum; siue sit in se incertum, sed certum in aestimatione, qualis est pars aliquota, v. g. quarta vel quinta lucri iperati. Haec enim ab intelligentibus certo pretio

alimari potest, & vendi vel commutari cum re alia, aut obligatione. Similiter non est necessarium, ut ille affecurator vellet affecurare, si non esset socius (forte enim tunc affecuratio esset illi incommoda, vel suspecta ob ignorantiam periculi & fraudum) sed sufficit ut sponte sua cupiat & malit ipse prestare securitatem fortis tali pretio, quam eam prestari ab alio, ut infra dicitur. Nec Siluester illa requirit ut absolutè necessaria, ut patet ex ratione quam adfert, sed solum ponit exempla, in quibus res sit clarior.

Bartholomæus Fumus v. Societas, num. 6. Si primo fiat contractus, ut periculum pecunie sit apud deponentem, postmodum depositarius affecuret deponentem de capitalis salute, recipiendo iria vel duo pro centenario, vel defalcando de lucro, puta sic: Ista pecunia verisimiliter lucrabitur octo pro centum; sed quia volo te affecurare de capitali, conuenio tecum, tantum dare quinque pro centum. hic contractus est licitus; quia etiam qui non est socius, potest esse illi hoc modo affecurare. ergo nec minus potest dum est socius, dummodo intentio sit, quod hoc fiat propter affecurationem. Concordat Siluester v. Societas, §. 2.

Vbi aduerte, requirere hunc Auctorem, ut primo fiat contractus societatis absolutè, per quem periculum sit penes deponentem. Sed hoc ideo requirit, ut vitetur præiumpcio coactionis & fraudis vlturarie. Certum enim est, illud non esse necessarium, quando alter sociorum cupit sua sponte periculum in se suscipere, & alio modo non vult contrahere: quia non cupit rationes suas aliis patfacere.

Eadem aperitissimè & distinctissimè tradunt recentiores.

Navarrus cap. 17. num. 255. docet licitè fieri hos tres contractus cum eodem. Primum societatis, in quo alter pecuniam, alter operam & industriam confert. Secundum affecurationis, in quo qui operam confert, affecurat alterius sortem. Tertium ut ad tollendas suspiciones, & rationum molestias, qui operam confert, lucrum incertum aliquo certo minore redimat; vel ex lucro verisimili seu incerto, tantumdem certi retineat. Idem docet in Consil. lib. 1. tit. de constit. quest. 34.

Couarruias lib. 3. Variar. resolut. cap. 2. nu. 3. Potest aut, licitè dari pecunia alteri, ut per eam adhibeatur industria, quæstuarie ars exerceatur; ita contractus societate, ut pecunia salua sit, eiusque periculum ad mercatorem pertineat: lucrum tamen, quod aliqui aquis portionibus commue foret, maiori ex parte ad subeantem periculum pecunie spectet; quasi ea pars lucri, qua abundantius excedit, iustum sit arbitrio boni viri pretium subeundi periculi: possuntque hi contractus vno actu & contextu fieri.

Gregorius à Valentia disp. 5. q. 24. punct. 2. Licet, inquit, contractum societatis inire, ac cum eodem socio contractum affecurationis capitalis pro parte lucri sperati probabiliter, & affecurationis lucri certi minoris pro alia parte sperati lucri. Addit, hanc sententiam se præcise Romæ anno 1581. placuisse multis & doctissimis Theologis, re prius diligenter excussa; & pro ea citat multos DD.

Ludouicus Molina de Iustitia & Iure tract. 3. disput. 417. Potest quis, inquit, dare pecuniam ad negotiationem ut cooperetur & pariat lucrum, cum pacto ut vel tertius, vel is qui eam accepit, securam illi reddat: in eundo insuper contractum lucri quod est in spe, pro certo & determinato lucro quotannis

sibi reddendo; sine hac pacto ex interuallo porantur, sine à principio formaliter & expresse, sine etiam virtute, & implicite tantum.

Franciscus Garcia de contract. p. 2. c. 17. Potest in contractu societatis socius affecurare sortem soci sui, & lucrum ex ea societate speratum.

Eandem sententiam apertè docet Ludouicus Lopez de contract. lib. 1. cap. 65. vbi primum ponit tres condiciones. Prima est, ut deponens pecuniam velit obligare mercatorem ad negotiandum. Secunda, ut non nimis multum lucri ab eo exigit. Tertia, ut mercator sponte velit capitale affecurare. Deinde addit: Cum his conditionibus potest licitè fieri ex se contractus prædictus cum socio, sine eodem tempore cum contractu societatis, sine successu; & non solum formaliter & explicate, sed etiam implicite & aquialenter, ut ait Navarrus. Deinde citatis aliquot Auctoribus, addit: Sed neque Victoria, neque Frater Ioannes de Penna, neque Caietanus (qui videntur tenere contrarium) ausi sunt hanc conclusionem omnino damnare.

Eandem tenet Bartholomæus Medina in sua Instructione §. 27. ut idem Lopez refert.

Franciscus Toletus l. 5. cap. 41. Contractus societatis possunt annecti alij duo, puta affecurationis capitalis: sicut enim vnus potest affecurationem capitalis cum tertio facere, ita etiam potest cum socio. Potest etiam locare fructus & lucrum pretio conuenienti, vel affecurationem lucri facere. Et ita sentit Caietanus opusc. 16. q. 11. & Navarr. c. 17. num. 255. quamuis Soto id non recipiat. Sed non videtur id negandum, dummodo, ut Caietanus dicit, non obliget socium ad tales contractus, sed liberum relinquat, sicut & alium tertium.

Eandem tenet Iosephus Anglez in Floribus 4. Sententiarum, quæst. de societate.

Eandem apertè indicat F. I. Benoist. lib. 3. c. 9. §. Exemple.

Eadem nuper à doctissimis viris absque vlla difficultate fuit Romæ approbata: & passim per Italiam est in vsu, ut ex formulis imprellis mercatorum constat.

Denique plurimi hoc tempore per Italiam, Hispaniam, Germaniam, Galliam, S. Theologia Professores celeberrimi eandem absque dubitatione tradunt.

Probant Doctores Primum, ex Iure Canonico 24 cap. Per vestras. de donat. inter virum & vxorem: Secundò, vbi, si marito vergente ad inopiam, nec valente dare sufficientem cautionem pro dote vxoris conseruanda, dos verteretur in periculo; iubetur talis dos tradi mercatori ad societatem negotiationis, ut nimirum & securè apud illum conseruetur, & ex eius lucris possint onera matrimonij sustentari. atqui hoc fieri non posset, nisi cum mercatore inean- tur tres supradicti contractus formaliter vel æquipollenter. Hæc ratio est probabilis, sed non conuenit, ut ostendit Lopez supra.

Secundò, ex Iure ciuili L. Si non fuerint. 29. ꝑ. pro socio. dicitur ita contri societatem posse, ut nullam partem damni alter sentiat. quod alia ratione fieri non potest, nisi contractui societatis addatur contractus affecurationis fortis.

Tertiò Probatur ratione. Si esset aliqua iniquitas in hoc contractu, vel id proueniret ex eo quod non seruetur aequalitas inter ea quæ commutantur, vel quod mercator obligetur ad aliquod supra naturam contractus, vel denique ex eo quod ratio-

24
Secundò,
probat
ex Iure.

25
Tertiò,
probat
ratione.

ratione affecurationis præstandæ à mercatore sit implicitum mutuum, ex quo non licet lucrum capere. non enim sunt aliæ causæ ob quas Auctores aliqui velint hunc contractum iniustum. sed ex nullo horum capitum est iniquitas: ergo, &c.

Ex 1. cap. non esse iniustitiam.

Non ex primo, Quia supponimus esse æqualitatem, secundum peritorum æstimationem, inter ea quæ vtrisque præstantur & commutantur, nimirum ex parte deponentis sortem, & ex parte mercatoris. Ex parte enim deponentis tria conferuntur, quæ ipsi pereunt.

Primum est, Æstimatio periculi, cui pecuniam suam exponit. etsi enim mercator dicatur eam affecurare, hæc tamen securitas est valde infida, & cum ea plurimi euertuntur. Vnde plerique libenter adhuc darent vnum in centum pro perfecta affecuratione, per pignus aut hypothecam sufficientem obtinenda. Quare exponendo sic sortem, censetur mercatori dare vnum in centum, cum periculum fortis tanti æstimetur.

Secundum, Æstimatio commoditatis, quam habebat ex pecunia præsentis: commodum enim cuique est habere pecuniam suam expeditam ad omne lucrum, quod se fore offeret. hæc æstimatio est facile duorum vel trium in mille.

Tertium est Æstimatio lucris sperati, quæ quando industrius est mercator, facile est 10. vel 12. in centum, & sæpè multò amplius, vt quotidiana experientia, & mercatorum confessione constat.

26 Ex parte mercatoris similiter tria conferuntur. Primum est Elocatio operarij, seu obligatio ad impendendam illam pecuniam negotiationi. hæc non magni à mercatoribus pecunia accipientibus æstimatur; quia eadem opera illam pecuniam vnà cum sua impendit. Imò id auget illorum fidem, & facit illustriores, quòd magnam vim pecuniæ habeant. Vnde fit vt meliori pretio emant, partim propter fidem seu creditum, partim quia merces in maxima quantitate numerata pecunia comparant: quod facere absque adminiculo illo non possent.

Secundum est Affecuratio fortis. hæc etiam non magni penditur; tum quia ea securitas parum est secura, & multis periculis exposita, vt pote nulla nitens hypotheca, sed sola fide mercatoris. (vnde non est maior, quàm sit securitas bonorum ipsius mercatoris, quæ omnia fortunæ sunt exposita) tum quia si mercator euertitur fortunis, nihil iuuabit alterum, pactum illud affecurationis. si non euertitur, libenter soluet sortem, ne apud alios amitrat fidem.

Tertium est Obligatio soluendi 6 & 7/8 in centum, vel quantum iudicio peritorum conuentum fuerit. quæ obligatio minoris æstimatur quàm censuaria, propter infirmitatem fundamenti; nimirum quia caret hypotheca, & quia omnia bona illius magis sunt exposita periculis, quàm eorum à quibus census emi solent.

Conferantur nunc hæc tria quæ vtrisque præstantur inter se; cui dubium esse queat, quin iudicio & æstimatione peritorum mercatorum possit inter hæc statui æqualitas? Si potest statui æqualitas, nihil obstat quin hæc inter se possint commutari iusto contractu. atqui iudicio peritorum mercatorum in formula illa est æqualitas, saltem eatenus vt non censetur plus exigi à mercatore, aut ipse plus grauari, quàm valeat id quod ipse præstat pecuniæ depositori. ergo illa formula hæc ex parte non est iniusta.

Hinc patet, hos tres contractus posse fieri per modum vnus contractus innominati, *Do & facio vt des & facias*: nimirum, Trado tibi hæc meam pecuniam ad negotiandum (exponens eam periculo, & priuans me illius commoditate) & do tibi totum lucrum, vt tu ea negotieris, & te obliges ad reddendam sortem, & ad soluendum 6 1/2 in centum. Vel sic, Si velis mea pecunia negotiari, affecurare sortem, & obligare te ad soluendum 6 1/2 in centum, tradam tibi meam pecuniam, & concedam tibi totum lucrum. Hic non sunt tres contractus à se mutuo independentes; sed vnus solus inuoluens omnia, quæ vtrisque sunt conferenda & commutanda.

27 Possunt fieri in modum vnus pacti.

Ex his patet, ex primo capite nullam esse iniustitiam in hoc contractu.

Sed neque ex secundo, nimirum quòd mercator obligetur ad aliquid supra naturam contractus societatis, vel conductionis operarum. Primum, Quia non obligatur ad hoc ex vi contractus societatis aut conductionis: hoc enim iniquum est, eò quòd grauetur supra naturam contractus; quod grauamen nouo pretio non compensatur: vt si quis ex eo solo quòd inear contractum societatis mercaturæ cum altero, velit sibi præstari periculum fortis, & nihilominus æqualiter particeps esse lucris; (hæc enim est societas leonina, in qua vult quis esse immunis à damno, & par vel maior in lucro) sed obligatur ex alio contractu in quo noua datur compensatio æqualis illi grauamini. ideo enim pars aliqua lucris sperati ei conceditur.

28 Ex 2. cap. non esse iniustitiam.

Nec refert, quòd sine hoc contractu affecurationis nolit depositor pecuniæ inire contractum societatis, aut conductionis operarum mercatoris: cuique enim liberum, nolle inire vnum contractum sine alio. v. g. contractum venditionis sine contractu redimendi; aut contractum venditionis vnus speciei, sine venditione alterius speciei, &c.

Accedit quòd mercatores sic malint quàm aliter; maius enim lucrum sic percipiunt. Affecurationem enim fortis sæpè non magni æstimant, quia norunt eam securè impendere; vel si exponunt eam periculis, & res malè cesserit, cogitant se non fore soluendo; ac proinde depositorem fore damni participem: quòd sæpè fieri videmus. Lucrum autem incertum, quòd illis offertur, libenter certo pretio redimunt, quia sperant se multò plus lucraturus: & tales venditiones & emptiones rerum non habentium certum euentum, inter eos sunt creberrimæ. Adde, quòd ex tali contrahendi formula non cogantur rationes suas & computus alijs patefacere. Itaque tantum abest, vt ad contractum affecurationis, & certæ pensionis annuæ pro lucro sperato, adigantur mercatores inuiti, vt alia ratione plerisque nolint ad societatem admittere, aut eorum negotia curare.

Denique isti tres contractus possunt iniri per modum vnus, vt antè explicatū est; modò ea quæ commutantur, exæquentur æstimatione & iudicio peritorum mercatorum; & tunc non poterit dici, quòd ex vi vnus contractus obligetur ad alium, cum reuerà tantum sit vnus contractus. Itaque ex hoc capite secundo non est iniquitas.

Ex tertio etiam capite non est iniquitas; quia falsum est, quòd ratione affecurationis præstandæ à mercatore cui datur pecunia, amittatur dominium, & fiat implicitum mutuum, vt putat

29 Non ex 3. cap.

*Non trans-
ire in mu-
tuum.*

Sotus. Non enim magis amittitur dominium, aut transit in mutuum, quando cum eodem, cui pecunia traditur, & veluti locatur ad negotiandum, pactum securitatis initur; quam quando cum tertio initur.

Quod tripliciter probatur. Primò, Quia in locato & commodato non amittitur dominium, nec definit esse contractus locati aut commodati, etiamsi conductor aut commodatarius suscipiat in se periculum rei, vt colligitur ex cap. vnico de commodato. & L. 1. 7. depositi. & per se satis constat. ergo neque in proposito contractu, siue consideretur vt contractus societatis, siue vt locatio pecuniæ, aut conductio operæ ad negotiandum illa pecuniæ; quomodo ordinariè in praxi solet exerceri. Nec refert quòd pecunia illa misceatur cum pecunia mercatoris; quia id non facit amitti dominium; sed potius facit depositorem dominum partialem totius summx, cum communi consensu misceantur; vt aperte colligitur Institut. de rerum diuisione, §. Si duorum.

Secundò, Quia mercator non potest illum in alios vsus quàm in mercimonium impendere: alioquin iniuriam tibi facit, & tenetur quanti tua interest, non fuisse sic impensam. Vnde verum nõ est, illum ea pecunia posse emere prædium, aut dotare filiam; quia non est illi ad eum vsum concessa; nisi id faciat cum animo mox aliam eius loco substituendi: quo modo etiam deposito vti licet, cuius tamen dominium non amittitur.

Tertiò, Si contingat mercatorem non esse soluendo, depositor potest ante omnes creditores pecuniam suam, si adhuc inueniatur, extrahere, tamquam rem suam: & si surrepta fuerit, actione in rem illam vindicare: quæ omnia sunt aperta signa dominij, & nullum hic esse mutuum. secus enim res se in mutuo habet. Vnde patet, ex nullo istorum trium capitum supradictorum esse iniustitiam in hoc contractu; ac proinde contractum non esse iniquum.

*30
Secunda
ratio.*

Secundò, Si hic contractus esset iniquus, vel id esset ratione pacti assecurationis annexi, vel ratione lucri certi pro incerto. sed non est iniquus ratione pacti assecurationis, vt iam ostensum est: neque etiam ratione lucri certi pro incerto; quia omnes DD. fatentur hoc pactum licitum esse, vt docet Lopez supra. sicut enim vendi potest iactus retis, ita etiam lucrum speratum.

Tertia ratio.

Tertiò, Isti contractus possunt iniri cum diuersis, vt omnes fatentur. possum enim cum Paulo mercatore inire contractum societatis, vel conductionis operæ nauandæ, conferendo 1000. aureos, & assignando ei pro industria sextam vel septimam partem lucri sperati. Deinde contractum assecurationis cum Petro, vt præster periculum fortis, relicta ei quarta, vel quinta parte lucri incerti. Denique contractum venditionis lucri incerti cum Ioanne, vt pro reliquis partibus lucri sperati certum quid mihi soluat. cur non possint fieri cum eodem, præsertim cum ille id petat, & alios admisceri nolit? quæ enim inita cum diuersis iusta sunt, etiam cum eodem iusta sunt, si ille sic contrahere sponte sua cupiat, vt Siluester, Lopez, Nauarrus, & alij DD. annotarunt. Iustitia enim consistit in æqualitate rei ad rem, non in habitudine ad personam, seu subiectum. In hoc enim ab aliis virtutibus præsertim moralibus distinguitur, vt omnes Theologi & Philosophi docent.

Si dicas, quando tale pactum assecurationis cum eodem contrahitur, amitti dominium pecuniæ, fierique tacitum mutuum; hoc iam antè satis refutatum est. Denique hæc pacta possunt fieri cum eisdem successiue, cur non etiam simul? Antecedens fatetur Caietanus, & passim ceteri DD. excepto Soto; & per se satis constat. sunt enim pacta iusta. Primum enim est pactum societatis, vel conductionis operæ; secundum, assecurationis; tertium, venditionis lucri incerti maioris pro certo precio minore. Consequentia patet; quia simul vel successiue fieri, non mutat iustitiam pactorum, modò semper seruetur æqualitas, & vtrunque libertas.

Ex his patet, Primò, Contractum illum supradictum, quem Conradus proposuit Caietano, ea forma qua proponitur, non esse iniquum: continet enim triplex pactum iam explicatum. Neque verum est, pro assecuratione nihil dari; quia datur pro ea pars lucri incerti; quæ iudicio prudentis, spectatis circumstantiis, censeatur illi æquiuale. pro reliquo lucri incerti maioris, exigitur aliquid certi quod minus sit, quod iudicio prudentis, spectata conditione negotiationis, & reliquis circumstantiis, censeatur spei illius æquiuale; vel certè non pluris aestimetur.

Nec obstat, quòd fortè tertius nollet illud lucrum incertum eo pretio certo emere; tum quia sapè contrarium est verum: tum quia id prouenit ex eo, quòd tertius non possit certò scire quantum lucri prouenerit. Nam potest ei fraus magna fieri; cum non sit conscius eorum quæ geruntur. secus est de fociis, vt ex dictis constat.

Secundò, constat, formulam illam, quæ in Italia & Antuerpiæ varis linguis circumfertur, non esse iniquam, continet enim tres illos contractus, estque talis: *Ego infra scriptus confiteor hoc meo chirographo, me accepisse à Tertio mille aureos, vt eos impendendam legitima negotiationi: & loco incerti lucri maioris, quod illi ex hac negotiatione posset competere, promitto me illi daturum 6 & 2/3 in centum quotannis, & eiusdem summx periculum præstiturum.*

Ad argumentum Soti abundè constat ex rationibus supradictis. Ex quibus etiam facillè soluitur aliud argumentum quod quidam valde vrgent: De ratione contractus societatis est, inquit, vt sicut socius est particeps lucri, ita etiam sit dampni. L. 1. & sequent. 7. & C. Pro socio, atqui in prædicto contractu socius ille qui pecuniam confert, est extra dampnum, & solùm est particeps lucri: ergo non est ibi vera societas, sed vel mutuum cum vsura, vel societas leonina. Dicendum enim, hinc rectè sequi, non esse contractum societatis purum, de quo illæ leges loquuntur: hic enim illam paritatem in lucris & dampnis requirit; sed mixtum alio contractu. vtrum autem ratione illius admixti transeat in aliam contractus speciem, ita vt non debeat amplius dici contractus societatis, parum refert, modò in re seruetur æqualitas. vt autem passim est in vsu, potius est contractus conductionis operarum ad negotiandum, quàm veræ societatis. neque verum est esse contractum mutui, vt supra ostensum. neque potest dici societas leonina; quia quòd dampni non sit particeps, compensatur alio contractu sponte vtriusque inito. si illam immunitatem iusta ratione & socio inuito nollet compensare, esset societas leonina.

Petes

31 Petes Primò, Vtrum hi contractus debeant semper expressè fieri?

An debent fieri expressè.

Respondeo, Id non esse necessarium, vt rectè Nauarrus supra ex Maiore: sufficit enim vt contrahentes implicite illos intendant per vnicum contractum expressum, modò seruetur equalitas; ita vt per tres expressos contractus; iuste ad id, quod ex vnico queritur, possit perueniri. Idem enim operatur consensus implicitus & expressus. Vnde potest quis vti hac forma cum mercatore: Confero 1000. ad mercaturam, vt quotannis soluas 5. vel 6. salua sorte, eo modo, quo DD. docent id esse licitum. satis enim per hoc indicantur isti contractus; satisque intelligitur, pro lucro incerto exigi onus præstandæ sortis, & soluendæ certæ pensionis. quò autem negotiatio est magis lucrosa; eò plus exigi potest. Vnde si campiori detur, vel negotianti apud Indos, non damnarem, etiam si 8. vel 10. in 100. exigantur.

Debent intendi.

Notandum tamen est Primò, Necessarium esse vt hi contractus saltem implicite intendantur, iuxta aliquem istorum modorum, quos supra cap. 20. dubit. 11. & 12. explicuimus; quia requiritur iustus titulus exigendi certum lucrum ultra sortem; nullus autem apparet præter contractus prædictos: (nisi forte quis intendat emere censum vtriusque redimibilem, de quo modò non agimus.) Vnde si quis intendat mutare mercatori, & exigat partem lucri, tenetur ad restitutionem. similiter si putet mercatorem non velle vti ea pecunia; aut alia eius loco, ad negotiationem: quia tunc contractus negotiationis & venditionis lucri incerti non habent locum. itaque censetur mutuum cum obligatione reddendi aliquid supra sortem, quod est illicitum. Si tamen bona fide dedisset, putans illum velle vti ad negotiationem, posset exigere pretium conuentum; quia contractum ex parte sua bona fide impleuit; ac proinde potest alterum cogere vt etiam impleat, aut soluat quanti sua intererat ipsum pacta conuenta præstitisse.

Notandum Secundò, Hoc pactum affecutionis etiam esse licitum in societate circa greges animalium. potest enim tradi grex 100. ouium pacendus, ea lege, vt pastor præstet eum saluum, suppleudo si quid etiam fortuito perierit; & præterea quotannis soluat aliquid certi pro fructibus. Vt tamen hic contractus sit iustus, necesse est, vt spes fructuum ex illo grege sit tanta, vt iudicio prudentis æquiualeat oneribus quæ pastori imponuntur; nempe obligationi præstandi integrum numerum, & soluendi quotannis certam pensionem.

32 Petes Secundò, Vtrum expediat hoc tempore in Belgio, & aliis locis similiter constitutis, permittere huiusmodi formulam contrahendi?

An expediat Reip.

Videri possit non permitteuda. Primò, Ob periculum fraudis vsurariæ, quæ facile sic tegi potest: vt si pecunia detur ei, qui per eam quæstum facere non cogitet; aut si non cures, vtrum negotietur, nec ne: tunc enim erit implicitum mutuum sub specie contractus societatis. Vnde quidam ex suprascriptis DD. dicunt hunc contractum non esse consulendum, & posse prohiberi, & sæpè habere coniunctum scandalum.

Secundò, Quia, si talis formula contractus permittatur, homines passim negligent emptionem reddituum & prædiorum, aliorumque bonorum

immobilium, ex qua Principi vel Reipubl. tributum seu vectigal aliquod pendi solet. itaque cedet hæc res in damnum Principis, & Reipubl.

Tertiò, Quia contingit multos priuatos euerri fortunis, quando mercatores (quod sæpè accidit) cedunt foro: quod incommodum vitabitur, si talis contrahendi ratio fuerit prohibita.

Nihilominus sentio esse expediens, præsertim hoc tempore, & ad salutem animarum, & ad commodum Principis, & ad compendium viduarum & pupillorum, hanc formam non prohiberi, sed permitti. Quòd ad salutem animarum expediat, probatur; Quia si hæc forma prohibeatur, subtrahetur plurimis qui redditus non habent, nec venales inueniunt, ratio viuendi salua sorte, quæ tamen omnes conseruatam volunt. Itaque conferent se ad iniquas artes, ad occultas vsuras, ad fraudes emptionum & venditionum, ad cambia ficta & ficta, ad mohatras, monopolia, furta. Alij paucis annis sortem consumunt; sicq; filie non poterunt honestè elocari, nec filij in studiis liberalibus ali: aliaque plurima incommoda sequentur.

Quòd ad commodum Principis & Reip. attinet, patet. Si enim hic contractus prohibitus fuerit, non poterunt mercatores Principi suppeditare pecuniam, nisi sub maximis detrimentis. cogentur enim omnem ferè pecuniam accipere aliunde per cambia, quorum pretia in annum sæpè excresecunt ad 12. 14. 18. vel amplius in centum. vnde etiam multò amplius nomine cambij vel interesse exigent à Principe. Cùm autem hic in patria accipiunt pecuniam triplici illo contractu à viduis, pupillis, & alijs qui eam aliter impendere vtiliter non possunt, ordinariè solum soluunt 6. & ½ in centum, secundum rationem reddituum: & ita minus interesse exigunt à Principe. Itaque hic contractus maximè redundat in commodum Principis & Reipublicæ.

Neque verum est, alia ratione Principi obuenire damnum, quòd negligatur emptio reddituum, & bonorum immobilium: quia hoc tempore rarò offeruntur redditus boni venales; quin potius passim redimuntur refusa sorte. Nemo enim est, qui non malit redditum bene hypothecatum, quam hunc triplicem contractum cum mercatore. Itaque si omnes possent sortem suam impendere in redditus, non confugerent ad mercatores. Idem dicendum de emptione prædiorum, & aliorum immobilium. hæc enim vel se non offerunt; vel si offerant, ita grauantur, vt ex fructibus parum percipiant, & non possint inde viuere. Durum autem est, cogere subditos ad emptionem earum rerum, quæ ipsis pro hoc tempore futuræ sint parum viles.

Quòd etiam ad commodum viduarum, pupillarum, & plurimorum aliorum, qui alia ratione fructuose suam pecuniam non possunt impendere, expediat hunc contractum permittere, constat ex dictis. alioquin consumunt sortem, & tandem redigentur ad inopiam, vel ad turpia lucra se conuertent.

Nec obstat, quòd aliquos conungat vnà cum mercatoribus euerri; quia hi pauci sunt ad reliquos qui non eueruntur. Deinde non statim eaertuntur, sed plerumque post multos annos, quando iam diu fructum perceperunt. ac si viuere debuissent ex capitali, non minus post aliquot annos ad inopiam vergere cœpissent.

33 Ad rationes.

Quod ad speciem vsuræ attinet, ea facile ab-tergetur, si contractus ineuratur cum industrio & sedulo mercatore, eique deatur dumtaxat ad impendendum legitimæ negotiationi, vt formula præscribit. Quod si quis aliter faciat, id non est vitium huius formulæ, sed hominis à formulæ præscripto recedentis: quod in omnibus contractibus vsu venire potest. atqui ob abusum quorundam, id quod in secretum est, & expediens bono publico, non est prohibendum.

Nec obstat quodd Sixtus V. in constitutione edita anno 1586. 12. Kal. Nouemb. damnet & reprobet omnes contractus in posterum ineuandos, per quos cauebitur personis pecunias, animalia, aut res alias, societatis nomine tradentibus, vt fors ipsa, etsi fortuito casu pereat, semper salua sit, & integra à socio recipiente restituatur; & statuatur, vt talis contractus posthac vsurarius censeatur.

Primo, Quia intelligi potest, quando ex vi contractus societatis exigitur assecuratio. Secundo, Quia non obstante hac constitutione, in Italia maximè viget, & semper viguit ista forma contractuendi: & passim schedulis impressis extat, & versatur in omnium manibus. Vnde patet illam constitutionem vel numquam ibi fuisse receptam, vel certè non vetare hanc formulam, sed aliò spectare. Multò minùs fuit recepta hic in Belgio, vbi neque fuit vquam promulgata, neque cognita.

Simili modo Pius V. anno 1569. multa statuit de censibus, (v. g. vt statuatur super re immobili, fructifera, certis finibus designata; vt re pereunte pereat census pro rata; vt pecunia re ipsa numeretur, idque coram Notario & testibus, & alia huiusmodi) & iubet contractum censori vsurarium, si aliqua ex his conditionibus defuerit: tamen quia hic in Belgio illa constitutio non est recepta, nemo sibi facit scrupulum, etiam si eam non seruet.

Idem alia constitutione de cambiis edita anno 1571. statuit, vt quando solutio differtur in secundas nundinas, non plus exigatur quàm cum in primas tantum, & vt æquè multum soluatut siue nundinæ illæ sint propinquæ tempore, siue remotæ. Neutrum tamen seruatur in praxi, nec Doctores damnant, eò quòd constitutio recepta non fuerit.

Neque etiam obstat cap. In ciuitate, de vsuris: quia solùm ibi vetatur, ne venditio creditò maiori pretio fiat, quàm ea quæ agitur presenti pecunia. alius longè est casus noster. Nihilominus nõ obstante illa prohibitione, sæpè venditio fit creditò maiori pretio; non solùm quando res putatur pluris tempore solutionis valitura, quod permittitur illo cap. sed etiam in aliis enentis; vt ratione interesse, ratione periculi cui exponitur, & ratione multitudinis eorum qui sic volunt emere: vt constat ex praxi mercatorum vbiq; recepta, & à DD. excusata & defensa.

Dices, Vsuræ pupillares sunt vetitæ multis locis; ergo etiam hic triplex contractus vetandus.

Respondeo, Esse magnam disparitatem: nam illæ vsuræ sunt veræ vsuræ, nec habent alium titulum quàm puri mutui (depositum vocant) nisi fortè deponentes explicitè vel implicitè intendunt triplicem illum contractum, & agant cum mercatore. quo casu nulla est in illo contractu iniustitia. Sed reuerà plerique pecuniam suam vel pupillorum ita deponentes nihil cogitant, nec

sciunt de illo modo contrahendi: & sæpè non agunt cum mercatore, sed cum aliquo, qui pecuniam ad suæ familiæ sustentationem, vel solutionem debitorum, expetit. Vnde meritò talis contractus est prohibitus. addo, totam hæc deductionem à primariis Professoribus sacre Theologiæ huius Vniuersitatis esse examinatum, qui eam in omnibus & singulis suis conclusionibus probant, & vsui publico permittendam esse iudicant. Hæc fulius præter meum morem persecutus sum, quòd videam adhuc à quibusdam propter vmbra quædam vsuræ hunc contractum damnari: cuius prohibitionem hoc tempore cum damno publico futuram non dubitauerim.

D V B I T A T I O I V.

Quæ damna & expensæ ponentis operam sint communes, quæ non.

Respondeo Primo, Si quid hac de re inter eos iusta pactione est conuenitum, id est seruandum. Secundo, Si nihil est conuenitum, seruanda est consuetudo loci; nam contractus censentur celebrari secundum consuetudinem loci, quando aliud non est expresse.

Tertiò, Si non constet de aliqua recepta consuetudine loci, qua res possit decidi, sequenda est hæc regula, Vt impendia & damna, quæ causa negotiorum societatis sunt accepta, sint communia; vt si ad merces coemendas profectus, in latrones incideris, pecuniamque tuam, vel res alias perdidideris; si tu vel serui tui abiis fuerint vulnerati, & impensæ in medicos sint factæ. Ita habemus L. Cum duobus. §. 2. Venit. ꝑ. pro socio. Similiter si captus ab hoste, te redemeris. Vtrum autem expensis iuuerum detrahendum sit quòd domi manens in sumptibus, dubium est. Siluester num. 12. ex Baldo & aliis affirmat. Nauar. cap. 17. num. 283. negat; nisi contrarium sit deductum in pactum. Vtrumq; est probabile. Sententia tamen Nauarri est conformior iuri & praxi. Ad expensas etiam pertinet, si quid de suo socius impendit ad conseruationem mercium communium, ne perirent vel deteriores redderentur.

Vtrum autem ex iniustitia teneatur de suo ad hoc impendere, quarunt aliqui. Dicendum est, Teneri, si alia ratione non possit damnnum commune auertere. Ratio est; quia tenetur eam diligentiam rebus communibus adhibere, quam quilibet propriis adhibere solet: atqui ad res suas conseruandas quisque de suo impendit: ergo idem præstare debet ad conseruationem rerum communium. Confirmatur, quia talis tenetur petere mutuum, si aliter non potest damnnum commune auertere: ergo si id nolit vel non possit ab aliis petere, tenetur accipere à seipso nomine societatis. Ita Molina disput. 418.

Aduerte tamen, si aliquid damni eueniat culpa socij, illud non fore commune; vt si res furto sunt ablata defectu debitæ custodiæ, vt patet L. cit. tertia vel e-
netur autem non ad exactissimam diligentiam; sed ad talem, qualem rebus propriis adhibere solet. vt habetur L. Socius. 72. ꝑ. pro socio. vel potius qualem socij communiter præstare solent. Pari modo, si priuato tui odio vel amore damnnum vel commodum tibi quis adferat, etiam si soci-

35
Regula generalis.

36

37
Si culpa tua vel e-
dicio tui d-
numilla-
tum sit.